

Prvi učitelji tjelovježbe u Zagrebu

MIROSLAV SINGER BIO JE JEDAN OD PRVIH UČITELJA TJELOVJEŽBE I ČLAN UTEMELJITELJ HRVATSKOG SOKOLA. SVAKI JE MJESEC OD SVOJE MALE PLAĆE DAVAO DRUŠTVU 20 NOVČIĆA. SVE DO IZGRADNJE SOKOLANE 1883. GODINE, ZAGREBAČKI SU SOKOLI VJEŽBALI U SINGEROVU DVORANI. ŽIVIO JE OSKUDNO, JER NIJE MOGAO ZASLUŽITI NI KOLIKO JE TREBAO ZA ŽIVOT.

Piše **Mirko Poldrugač**

Sredinom XIX. stoljeća u europske škole počela se uvoditi nastava tjelovježbe. Budući da nisu postojali adekvatni uvjeti, nastava u Hrvatskoj u prvo vrijeme nije bila obvezatna. Na zagrebačkom Gornjem gradu postojale su dvije gimnazije. Klasična gimnazija na Katarinskem trgu, a Realna gimnazija na Griču broj 3. Danas je u toj zgradi Državni hidrometeorološki zavod.

Ravnatelj Klasične gimnazije Josip Premru uputio je na početku 1857. godine dopis vojnoj upravi u Beču u kojem je tražio da jedan učitelj tjelovježbe i kaligrafije (krasopisa) dode predavati na njegovu školu. U odgovoru preporučen je Adalbert Brüll koji je rođen u mjestu Novi Jičin u Češkoj 1834. godine: „Preporučamo ga i radi njegova solidnog ponašanja, bez bojazni može mu se povjeriti odgoj mladeži“.

U mjesecu lipnju 1857. godine u gimnazijskom dvorištu postavljeni su uredaji za tjelovježbu i uvedena je redovna nastava. Narednik Adalbert Brüll predavao je tjelovježbu tri sata na tjedan. Devedeset učenika bilo je svrstano u pet odjela. Ali nakon šest mjeseci boravka u Zagrebu, Brüll je iznenada otpustovao. Unatoč kratkom boravku, Adalbert Brüll se u povijesti tjelesnog odgoja Zagreba vodi kao prvi stručni voditelj.

Dolazak Friedricha Miroslava Singera

Nakon deset godina ravnatelji zagrebačkih gimnazija Josip Premru i Josip Torbar zamolili su Friedricha Singera da dođe u Zagreb. Singer je u Zagreb iz Rijeke došao 2. veljače 1859. godine. Bio je zanimljiva osoba, poliglot, vrstan poznavalac Orijenta i mineralog. Singer je prije toga dugo boravio u Carigradu. Zanimalo se za turski jezik, a napisao je, i u rukopisu ostavio, tursko-njemački rječnik. U prizemlju „realke“ na Griču uređena je dvorana tzv. „Singerova gombaonica“, prva dvorana za tjelovježbu u Zagrebu. Tamo je, u izuzetno skromnim uvjetima, Singer i stanovao.

Tjelesni je odgoj u početku bio obvezatan za mušku omladinu, a Singer je privatno podučavao i tridesetak djevojaka uz novčanu naknadu. Vježbalo se u posebnim odjelima. Ljeti se nastava održavala ispred gombaonice, na tadašnjoj promenadi, današnjem Strossmajerovom šetalištu, što je redovno privlačilo pažnju prolaznika. Zapovijedi za „hodne i redovne vježbe“ bile su na njemačkom jeziku. Singer je dobivao 100 forinti godišnje plaće. Svaki učenik plaćao mu je po 30 novčića mjesečno, a siromašni i dobri učenici bili su oslobođeni naknade.

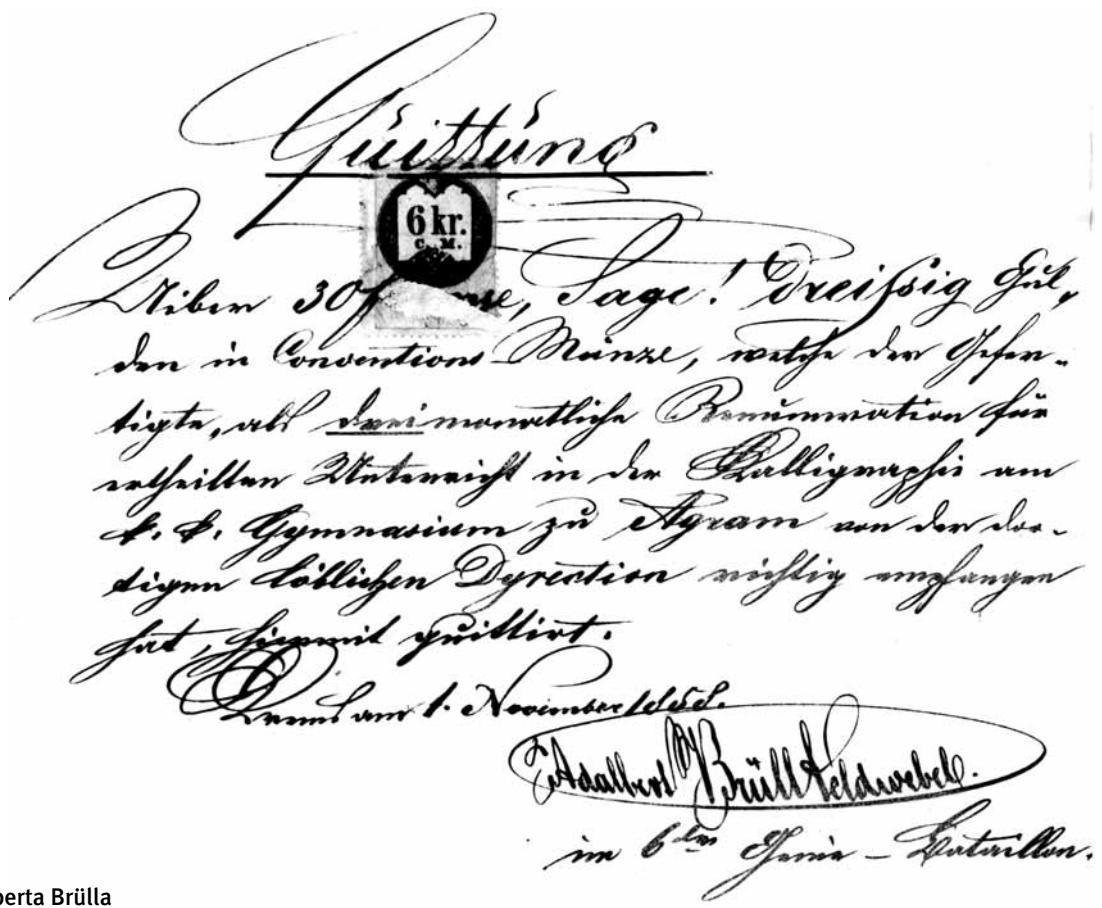

Međutim, sve to nije bilo dovoljno i prvi je nastavnik tjelesnog odgoja u Zagrebu teško živio. Unatoč tome, u gradu je bio veoma cijenjen i popularan. Zanimaljivo je da je sa Singerom u Zagreb iz Rijeke na poziv baruna Ambroza Vranyczanya došao i tamošnji učitelj plesa Pietro Coronelli, koji je odmah u Zagrebu osnovao poznatu plesnu školu što ju je kasnije vodila njegova kći Elvira.

Zavod za vježbanje tela

U Singerovom Zavodu za vježbanje tela vladali su red i disciplina. Singer je napisao neku vrstu kućnog reda, tzv. „Zaptne zakone“. U njima je potanko opisao dužnosti vježbača, gledateljima je zabranio miješanje u rad, a čak je predvidio da „po svršenju vježbah imade svaki vježbaoc mirno i čedno otići“.

Singer je bio angažiran na više strana. Najprije je namještavao s ostalim zagrebačkim Nijemcima osnovati njema-

Dopis Adalberta Brülla

čko gimnastičko društvo Turnverein, kakvo je već ranije utemeljeno u Ljubljani i Celju. Međutim, jedan je od najzaslužnijih za osnivanje Tjelovježbenog društva Hrvatski sokol u Zagrebu. Singer je bio jedan od prvih učitelja i član utemeljitelj Hrvatskog sokola. Svaki je mjesec od svoje male plaće davao društvu 20 novčića. Sve do izgradnje Sokolane 1883. godine, zagrebački su sokoli vježbali u Singerovo dvorani. Bio je i učitelj Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Zagrebu. Živio je dosta oskudno, jer nije mogao zaslužiti ni koliko je trebao za život.

Singerova smrt

Singer je stanovao u gombaonici u Realnoj gimnaziji, u suterenu na lijevoj strani zgrade. S desne je strane bila kavana "Barišec". U subotu 5. studenoga 1876. kao i obično, došli su daci na vježbanje popodne u 17 sati, no nitko nije otvorio. Singer je već prije došao kući. Prilegao je i zaspao, a da nije zatvorio jedan pipac plina. Plin je omamio Singera pa je pravo čudo da nije nastala eksplozija. Navečer u 19 sati jedan je Singerov prijatelj zakucao na vrata, ali nitko nije otvorio. Kada je začuo stenjanje i jecanje iz sobe, odmah je naslutio nesreću, poslao po bravara i otvorio vrata. Odmah je došao liječnik Šime Švrljuga, koji ga je pokušao spasiti, no bilo je prekasno i Singer je odnesen u bolnicu Milosrdne braće.

Prvi pogreb na Mirogoju

Prijepodne 6. studenoga 1876. godine bilo je posvećeno novo centralno groblje Mirogoj, a Singer je drugi dan bio prvi koji je tamo pokopan. Kako nije imao porodice niti imetka, pokopan je na trošak grada Zagreba u drugom redu polja broj 1. Unatoč velikoj hladnoći sprovod je bio veličanstven, jer je pridošlo mnogo svijeta da vidi prvi sprovod na Mirogoju. Iz bolnice *Barmherzige Brüder - Milosrdne braće* u tadanjoj Špitalskoj, a danas Gajevoj ulici, krenula

je povorka u 16 sati preko Jelačićevog trga, Kaptola i Novih Ves na Mirogoj. Sudjelovale su sve škole s učiteljima, gradsko zastupstvo i poglavarstvo, te mnogi Singerovi učenici, od kojih su neki imali već ugledan položaj. Pogreb je priredio Hrvatski sokol zajedno s vatrogascima, kojima je Singer bio također učiteljem tjelovježbe i začasnim članom. Na ljestvu su bila tri vijenca.

Odbor Hrvatskog sokola pozvao je svoje članstvo putem novina da Singerovom sprovodu prisustvuje u odorama, te su uz ljestvu stupala sa svake strane po petorica sokola i petorica vatrogasaca s bakljama. Na čelu povorke išao je sokolski barjaktar. Prema grobu Singera su ponijeli članovi Hinterhofer, Hranilović, Hojnik i Kovačić, a vijenac je nosio Milan Lenuci. Preparandisti su zapjevali tužaljku, a nad grobom je u ime Hrvatskog sokola govorio gradonačelnik Ivan Vončina, istaknuvši Singerove zasluge za Hrvatski sokol i tjelovježbu uopće. Vatrogasna je glazba odsvirala žalopojku, a pjevački zbor učitelja "otpjevao je više krasnih zborova". Zatim su ostali, vatrogasci i škole položili vijenče na grob uz svjetlo baklja, jer je već pala noć. Nakon toga velika se povorka vratila u grad. Svom prvom učitelju Hrvatski sokol podignuo je kameni nadgrobni spomenik na kojem je uklesano: "Miroslavu Singeru Hrvatski sokol 1. studenoga 1876". Nažalost, taj podatak nije točan pa često unosi zabunu kad se piše o prvom ukopu na Mirogoju.

Literatura

1. Radović, M. (1974). Prvi učitelji tjelovježbe i plesa u Zagrebu. *Povijest sporta*, 5 (17), 1539 - 1560.
2. Bučar, F. (1944). Miroslav Singer. *Hrvatski šport*. 4 (48), 3.
3. Radović, M. (1971). Učitelji mačevanja u Zagrebu od 1856. godine do danas. *Povijest sporta*. 2 (5), 457 - 461.